

Uhanalaisuuden olemus

Kevät on toivon ja lemмен aikaa. Luonnon kiihkeä herääminen pitkistä "talvihorroksesta" vie mukanaan. Askel suuntautuu toiveikkaana kohti vanhaa kanahaukkametsää. Lähempänä toiveikkuus kuitenkin muuttuu äkkiä epätoivoksi: taas yksi haukkametsä on parturoitu irvokkaan muhkuraiseksi kaljuksi, ja metsän elämä on palautettu väkivaltaisesti karuihin lähtöasetelmiinsa. Vaikka luontoarvojen huomioimisesta puhutaan yhä useammin, kanahaukkametsä toisensa jälkeen pannaan samaa tahtia pinoon, pataan ja parempiin suihin. Manailu ja itkun nieleskely eivät paljoa auta. Metsämme ovat auttamattomasti taantumassa elämyksellisesti köyhiksi puutarhoiksi. Hakkuuaukioiden ja taimikkojen luonnehtimassa maisemassa oikean metsän ilmettä edustavat enää repaleiset kulissimetsiköt.

Metsä ei kuitenkaan ole Suomessa uhanalainen, jos metsällä tarkoitetaan puita. Melkeinpä kaljuun kuin kaljuun kasvaa ennen pitkää jonkinlainen sänki, vaikka metsää sanan varsinaisessa merkityksessä ei nykyisten ihmisten aikana paikalla nähdäkään. Tilanne on kuitenkin ongelmallinen niille lukuisille eliöille, jotka ovat riippuvaisia varttuneesta metsästä elinympäristönä. Linnuistamme ehkä tyyppillisin esimerkki on kanahaukka. Missä se viettää seuraavat sata vuotta, jos riittävän iäkästä ja monipuolista metsää ei ole mailla eikä halmeilla? Onhan linnulla siivet, joten kaipa se voi etsiskellä viimeisiä sopivia pesäpuita laajaltakin alueelta. Monilla alueilla kohtuullisella etäisyydellä olevat vaihtoehdot alkavat kuitenkin olla vähissä. Haukat joutuvatkin yhä useammin tyytymään heikko-oksaisiin kertakäyttöpuihin tai hakkuiden takia lyhytikäisiin vaihtopesiin entisten ikimetsien monivuotisten ja monia sukupolviakin palvelleiden, järeiden pesäpuiden sijasta.

Mitä tämä merkitsee kanahaukan tulevaisuudelle? Ei tarvita suuriakaan profeetan lahjoja ennustaa, että alamäki alkaa ennemmin tai myöhemmin. Kanahaukka ei ole kuitenkaan vielä päässyt uhanalaisten lajien luetteloon. Olemmeko enemmän huolissamme vaikkapa lähiseuralaisestamme varpusesta tai rehevöimiemme vesien naurulokista kuin vanhojen metsien ikaikaisesta tunnuslinnusta? Valta-kunnallisen petolintuseurannan tulokset eivät ole osoittaneet kanahaukan taantumista, joten lajin arveltaneen menestyvän ja voivan hyvin. Onko seuranta-aineisto kuitenkin riittävän edustava koko maan kantaa ja kannan tilaa ajatellen vai painottuuko se ehkä liikaa kannan hyväosaisten puolelle?

Nykyisen kanahaukkametsien täsmähävityksen kourissa laji on suojelualueiden ulkopuolella yhtä lainsuojaton kuin aikoinaan rankimman petovihan vallitessa. Luonnostaan pitkäikäisinä lintuina kanahaukat voivat myös sinnitellä kauankin pesimäalueillaan, vaikka edellytykset onnistuneeseen pesintään olisivat syystä tai toisesta vähäiset. Pesintään sopivien ympäristöjen ja saaliseläinten hävitessä syrjäisimmiltä metsäalueilta kanahaukat ovat siirtyneet

muualle ja jääneet paikoin taajamien ympäristöjen metsänsirpaleisiin hyödyntämään ihmisen seuralaisena viihtyviä, vakaita ja runsastuneita ravintokohteita.

Kanahaukka näyttää siis ainakin jossakin määrin sopeutuvan muuttuviin olosuhteisiin. Moni muukin lintulaji on olosuhteiden heiketessä tai muuten vain alkanut käyttää hyväkseen uusia, ihmisen tarjoamia mahdollisuuksia. Vastaako puujalosteesta kyhätystä pöntössä tai paremmin luonnonkoloa jäljittelevässä runkopuu-uutussa majaileva pihapiirin tai hakkuuraiskion pöllö kolometsän alkuperäistä asukasta, tai kaupungistunut kanahaukka ikimetsien ihmeellistä käkättäjää? On kai se parempi kuin ei mitään. Jotain lajien syvimmästä olemuksesta kuitenkin menetetään. Lintujen itsensä kannalta alkuperäisestä ympäristöstä irti repäisty tulevaisuus voi myös olla yhtä ruusuinen kuin saattohoitoon päässeellä vanhuksella.

Pienialaisten avainbiotooppien lakisäätäinen suojeleminen on luonnon kannalta hyvä asia, mutta ennen kaikkea sillä on mainosarvoa, jolla saadaan helposti pienillä taloudellisilla uhrauksilla huomio kääntymään pois muista suojelua tarvitsevista kohteista. Kanahaukkametsäkin voisi hyvin olla yksi tällainen avainbiotooppi, jonka suojelulla olisi kanahaukan lisäksi merkitystä suurelle joukolle muita, hyvinkin uhanalaisia eliöitä. Taloudellinen uhraus tällaisten kohteiden suojelussa olisi kuitenkin suurempi kuin yleensä hyvin pienialaisten suojeltavien avainbiotooppien kohdalla. Selvä ero muihin kohteisiin onkin se, että haukkametsässä kasvaa puita, joille on helppoa keksiä lyhytnäköisesti suojelun sijasta muutakin käyttöä. Ilman jonkinlaisia uhrauksia ei suojelusta kuitenkaan selvitä, mutta taakka ei tietenkään saa kaatua yksin yksityisen maanomistajan päälle, vaan tarkoitukseen olisi löydettävä vastinetta yhteisistä varoista.

Välähdys silmäkulmassa tuo tajuntaan lentävän hahmon. Taivaalle aukean laitaan on ilmestynyt jäntevä, pitkäpyrstöinen siivekäs. Pää käännähtää hetkeksi linnun vilkaistessa puolihuolimattomasti siivetöntä kaksijalkaista tallustelijaa. — Kun vanha kanahaukkoiras lentää yli vakaan määrätietoisin siiveniskuina ja katoaa vanhan pesämetsikön sirpaleiden kätköihin, sytytty pieni toivon kipinä: "Ehkäpä sittenkin -- ainakin vielä tänä vuonna."

Tapio Solonen

Vuosikirjaan viitataan seuraavan esimerkin mukaisesti:

Saurola, P. 2002: Suomen sääkset 2001: reviirien tarkastusta ja satelliittiseurantaa. – Linnut-vuosikirja 2001:4–9.